

Frankopans intellektuelle havari

"De Nye Silkeveje" i grøften

Ikke mindst i den vestlige del af verden er der en stigende tendens til at se kortsigtet og indad – mens man andre steder udvikler en sans for det langsigtede og åbner nysgerrigt op mod 'de andre'. Derfor er det i og for sig glædeligt, at bøger med et makroperspektiv i tid og rum som Peter Frankopans Silkevejsbøger har fået så relativt stor og positiv opmærksomhed.

Et af deres hovedbudskaber er jo, at vort historieperspektiv har været alt for eurocentrisk, og at verdens centrum flytter sig mod øst – til Centralasien og langs de nye Silkeveje hele vejen over til Kina.

I denne anmeldelse af *De Nye Silkeveje. Mod en anden verdensorden* (2019 – den engelske undertitel er *The Present and Future of the World*) vil jeg først grundigt præsentere indholdet, der bygger videre på hans første bog, *Silkevejene. En ny verdenshistorie* fra 2015. Derefter kommer nogle kritikpunkter til støtte for min konklusion, om at bogen er et intellektuelt havari. Og for det tredje og sidste siger jeg lidt om, hvorfor en sådan bog alligevel bliver så populær i Vesten netop nu.

BOGENS INDHOLD

Via en temmelig lang indledning – hvor Frankopan allerede tager hul på selve indholdet men ikke fortæller, hvad strukturen i det følgende er – lades vi forstå, at bogen er vokset ud af hans ønske om at ville have skrevet en samlet tolkning og konklusion i den første bog. Men den epilog blev så lang, at det i stedet blev til denne bog.

Han ville vise, skriver han, at det der virkelig betyder noget i dagens verden, ikke skabes i Paris, London, Berlin eller Rom men i Beijing, Moskva, Teheran, Riyadh, Delhi, Islamabad, Kabul, Ankara, Damaskus og Jerusalem. Det havde naturligvis været en stor mundfuld at sammenfatte i en epilog. (Man bemærker, at han blandt hovedstederne ikke nævner Washington).

Han mener, at verden har forandret sig

markant siden 2015. Stikordene er Brexit, Trump, Rusland/Ukraine/Krim, russisk påvirkning af USA's valg, Syriens borgerkrig, konflikterne med Iran som fokus, Pakistan og Indien samt Tyrkiet og USA/Europa.

Introduktionen indeholder også nogle hverdagsagtigheder som indikatorer på store og positive forandringer – såsom Nike's nye træningssko, basketballspilleren Kobe Bryants besøg i Kina, Trump-brands i forskellige lande i Centralasien samt opdagelsen af vigtige naturressourcer. "Vi lever allerede i Asiens århundrede," som Frankopan skriver, og det illustrerer han på glimrende vis og henviser specielt til Kinas *Belt and Road Initiative* (BRI) som det vigtigste tegn herpå.

Introduktionen afsluttes med en henvisning til Kiplings *The Great Game* – landes spil med og mod hinanden om andre landes fremtid. Historien gentager sig omend med andre spillere, synes han at ville sige.

I kapitlet om *Vejen til Østen* fortæller Frankopan om mange ting, fra Srebrenica-massakren over kinesiske opkøb af vestlige fodboldklubber, vinslotte, hoteller og underholdningsindustrier til Ruslands tekniske landvindinger og endelig helt over til Kinas

enorme udvikling ikke mindst på de højteknologiske områder. Undervejs slår han fast, næsten som for at overbevise sig selv, at vi er på vej mod en ny verden med mange positive såvel som bekymrende træk – en ny verden er på vej. Men hvilken?

Han understreger Asiens/Kinas og Vestens gensidige afhængighed men siger så også: "Selv om Østen er på vej frem, betyder det ikke, at Vesten er på vej tilbage, i hvert fald ikke endnu."

Kapitlet om *Vejen til verdens centrum* tager afsæt i Trumps vrede over, at USA er blevet udnyttet af alle andre og i America First/Great Again-sloganet og i Brexit i Europa. Vesten er ved at fragmentere, mens vi ifølge Frankopan derimod i Østen ser masser af eksempler på nye samarbejder. Verdens centrum – Centralasien – lægger fundamentet for en ny organisering af verden, og det illustrerer han ved at opremse alle mulige projekter – havne, korridorer, akademiske samarbejdsaftaler, olierørsledninger, 16-sporede motorveje, jernbaner, hightechprojekter, sikkerhedstiltag, regionale møder, rapporter, statsmandsbesøg etc.

Endelig leveres en ret så omfattende analyse af, hvorfor USA trak sig ud af atomteknologi-aftalen med Iran. Som i den første bog spiller Iran en vigtig rolle i hans verdensbillede.

Der sker ganske vist meget positivt, men der er – og han beskriver dem – også mange problemer, konflikter og økonomiske udfordringer at overvinde. Men kontrasten til Vesten er helt klar: Samarbejdsvilje dér i kontrast til adskillelse og (selv)isolering hér.

Kapitlet om *Vejen til Beijing* handler egentlig om alt, der kommer fra Beijing. Frankopan starter med den kinesiske præsident Xi Jinpings historiske Astana-tale i 2013, hvori konturerne til BRI blev tegnet – og hurtigt fulgt op med et gigantisk kinesisk budget på noget, der svarer til 1000 milliarder dollars.

Belt & Road Weekly

Ugentligt magasin udgivet af Xinhua.
Her kan man følge med i de mange BRI-projekter set fra Kina.

Han angiver tre kinesiske motiver bag BRI: 1) Kina har brug for supermoderne infrastruktur og hurtige 'veje' til og fra verden for at sikre sin egen økonomiske og sociale udvikling; 2) Kina satser på at gå fra en fremstillings- til en serviceøkonomi og en fremtid baseret på megabyer; samt 3) sikkerhedspolitik.

Angående sikkerhed behandler Frankopan behovet for a) sikre energiveje, b) sikring i og for Xinjiang mod separatisme og deraf følgende undertrykkelse af uighurerne, og c) sikkerhed for strømmene langs BRI, d) spændingen med USA i Det Sydkinesiske Hav.

Kapitlet behandler også Kinas ekspansion af sine interesser og BRI-projekter i Pakistan, Europa, Afrika og i Central- og Sydamerika. Silkevejene er "over det hele" og skaber en fælles historie. Og så er der naturligvis også kritikpunkter – Kina skaber miljøproblemer, projekterne øger korrupsionen hos lokale eliter og øger mange landes gæld til Kina, der så kan udnytte situationen. BRI er også for stort og uklart og kan let falde fra hinanden.

Han minder os om, at Valutafonden (IMF's) chef, Christine Lagarde, har advaret verden mod gældsætningen, handelsbalancen og landes evne til at betale af på deres lån, fordi Kina påfører andre øget gæld.

Men – og det er signifikant – så udnytter Kina også den voksende kritik fra mange lande mod USA og den vestlige verden: At Vesten igen og igen ignorerer folkeretten og dermed den regelbaserede liberale verdensorden, den selv er bygget på, og at den altid selv har vundet mest på handel og bistand og har søgt at dominere verden. Frankopan betegner dog den slags kritik som "ekstrem og relativt sjælden."

Også Indien er bekymret over Kinas ekspansive interesser. USA's forsøg på at have både Pakistan og Indien som nære venner og allierede og som bolværk mod Kina er problematisk – og naturligvis ses Kinas voksende militære styrke som en potentiel trussel mod alle.

Det kommer også frem, mener Frankopan, ved at Kina har bygget en stor base i Djibouti – hvor dog også Frankrig, USA og Japan er militært til stede. Derpå følger nogle betragtninger over Kinas påvirkning i Vestafrika og El Salvador – der så indirekte leder til spørgsmålet om Taiwans status, idet flere har trukket deres diplomatiske anerkendelse af Taiwan som selvstændig tilbage for at få et bedre forhold til Beijing.

Det leder endelig til en eksemplificering af, hvorfor USA føler sig truet militært af Kina, baseret på udsagn fra USA's forsvarsmi- nister og højtstående militærfolk.

Denne rivalisering er derfor næste kapitels overskrift – *Vejen til rivalisering*. Den handler om, at vestlige virksomheder er blevet opkøbt og om Trumps svar med forhøjede toldsatser på kinesiske varer – hvad der også skader USA's virksomheder. Afsnittet vrimer med citater fra amerikanske rapporter om Kina og dets militær, der – sammen med Rusland – i voksende grad står i vejen for USA's rolle som verdens leder. Trumps politik, tweets og uforudsigelighed hjælper ikke ligefrem, forstår man.

Her kommer Frankopan så tilbage til Indien og besværlighederne ved at øge sanktionerne mod Iran og forhindre andre lande – herunder Indien – i at handle med Iran.

En længere fremstilling følger derefter om Iran og atomteknologiaftalen, ikke uden gentagelser fra tidligere – USA's politik "åbner den ene døre med orme efter den anden": hverken Rusland, Kina, Iran selv, Indien eller Tyrkiet har nogen lyst til at adlyde Washington længere. Og EU har ikke skabt sin egen af USA uafhængige politik vis-a-vis Iran eller de andre nævnte lande.

Fra kinesisk side gøres der meget ud af, at BRI drejer sig om andet end økonomi og politik. Bedre infrastruktur skal komme bredt til nytte.

I det afsluttende kapitel om *Vejen til fremtiden* gentages – med lidt andre vinkler og eksempler – det allerede sagte om, hvordan USA's politik under Trump skaber nye konflikter med både allierede og gamle fjender – samt Washingtons selvisolering.

Iøjnefaldende er det, at man i Asien og Kina tænker på fremtiden og skaber fælles projekter, mens Vesten – USA såvel som EU – er ved at falde fra hinanden. Flere og flere – ikke mindst Østeuropa, Rusland og Iran – vender ryggen til Vesten.

Er det Kina, der bevidst splitter Vesten, eller er det Vesten selv, der savner fodslag og lederskab? Eller både/og?

En lang række eksempler på positive og problematiske sider ved BRI præsenteres i et lidt anderledes lys end før, men Frankopans pointe er den samme som tidligere. "Vi lever i vanskelige og farlige tider." Kina skaber – måske – en fager ny verden, måske et nyt imperium – Kissinger har sagt, at vi ikke forstår kineserne og deres kultur. Og der er en stor risiko for, at Vesten vil blive en periferi i fremtidens verden – irrelevant.

Denne nok så detaljerede gennemgang tjener to formål: at give læseren mulighed for at forstå bogen, sådan som den er, samt at give læseren en baggrund for den kritik, der følger.

KRITIKPUNKTER

1. Læsningen giver megen men spredt information på mange områder men ingen *kundskab*. Kundskab er noget, der skabes af klare *teorier* og *begreber*, der bruges til at *kategorisere* og *tolke* den overvældende mængde af information, som et så stort emne indeholder.

Det er også noget med systematisering, en udrednings trinvis forløb op til et crescendo af en konklusion, der *gør*, at man får en fastere grund at stå på som læser. Sammenhænge – nye indsigter og tilbagekoblinger, hvor man siger: Aha, det er sådan, de dér ting hænger sammen med dem dér! Nu forstår jeg!

2. Bogen er forbløffende – om ikke ligefrem utilladeligt – u-akademisk i sin tilgang og stil for en forfatter, der i dén grad præsenterer sig selv og af andre betragtes som superakademiker og de facto er tilknyttet en mængde fornemme, især britiske, institutioner.

Den er helt igennem rodet skrevet, uredigeret og ustringent. De samme temaer dukker op igen og igen. Hele stilen er journalistisk – og flere gange fortaber han sig i at opremse en ulidelig mængde projekter – hvor man kun har ét spørgsmål: Og hvad betyder det alt sammen for den dér analyse, som skaber indsigt og forståelse.

3. Og helhed og sammenhæng er netop, hvad vi ikke får. Bogens indhold præsenteres ikke i indledning eller forord, der er ingen progression i bogen som helhed eller inden for hvert enkelt kapitel. Én årsag er, at Frankopan ikke benytter sig af nogen som helst historisk skole eller perspektiv. Han opremser eksempler, der kun løst knytter sig til hans overordnede tema – som for resten heller ikke er klart – udover at verden er i forandring, og det hele er meget svært at overskue.

Bogen ville være imponerende, hvis den var skrevet af en yngre *journalist* men absolut ikke som skrevet af en akademiker med hans formelle status og verdensry. Det er næppe tilfældigt, at det netop stort set kun er aviser, der har anmeldt bogen, interviewet ham som superstar og hvis flotte ord citeres overalt. Derimod har jeg har fundet meget få akademiske anmeldelser på nettet.

4. Frankopans kilder er ganske forunderligt mainstream vestlige for netop en verdensanalyse: Det er stort set Financial Times, Times, Reuter, The Economist, amerikanske dagblade, Foreign Affairs, amerikanske eller engelske militærtidsskrifter, Radio Free Asia, Associated Press, rapporter fra den amerikanske kongres osv.

Bogen er i den grad skrevet uden forsøg på at forstå verden – og Vestens rolle i den – ud fra et (også) ikke-vestligt perspektiv. Med kun få undtagelser siges der noget om, hvordan asiatiske forskere ser på sig selv og på Vesten. Og akademiske studier lyser med deres fravær blandt noterne.

Det virker, som om Frankopan har samlet lidt sammen fra sin konservative læsning ved morgenteens avislæsning. Hvis du selv læser aviser og surfer på nettet – ja, så behøver du egentlig ikke denne bog.

5. Teoriløshed ad absurdum

Der er intet, der tyder på, at Frankopan i denne bog har haft behov for at samle en stor mængde stof og få overblik over det selv, *inden* han begyndte at skrive. Det han beskæftiger sig med, er jo det lange tidsperspektiv og den globale, totale verden, altså *makrohistorie* eller *verdenshistorie*. Hans fokus er alligevel *begivenheden*, *illustrationen*, *persongalleriet* – ikke sammenhænge eller det længere tidsperspektiv eller den kulturelle ramme omkring dem i tid og rum.

Når det gælder *makrohistorie* – det lange træk, de dybere strukturer *under* den empiriske begivenhed – og systemers fødsel, udvikling, klimaks, nedgang og fald, så havde det været så meget mere givende, hvis han f.eks. havde været inspireret af eller lånt bare *lidt* fra f.eks. Arnold Toynbee, Karl Marx, Ibn Khaldun, Herbert Spencer, Max Weber, Oswald Spengler, Pitirim Sorokin, Immanuel Wallerstein, Johan Galtung – eller *civilisationsteori* eller *fredsteori*, world governance og *world order*-forskningen. For nu ikke at nævne Konfucius eller Sima Qian.

Han skriver om det amerikanske imperiums relative nedgang – men ordet imperium findes ikke. Der er ingen *imperieteori*, der forklarer, hvorfor imperier går op og ned – ingen magtteori med økonomiske, kulturelle og politiske dimensioner. Han skriver om Kina men nogen teori om Kina eller indsigter om *Kinas kultur*, og hvordan kineserne tænker anderledes end vi? Nej, ikke et ord.

Paradoksalt nok, mens Kina er den store udfordring, så er der praktisk talt ikke nogen henvisninger til eksperter på det kinesiske samfund eller vesterlændinge, der har levet og forsket i Kina i årevis som f.eks. Martin Jacques og Jeremy Garlick.

Det ser for øvrigt ud til, at Frankopan ikke selv har besøgt Kina. Hans righoldige hjemmeside, der fortæller så meget om alt, han er og gør og hvor han er blevet inviteret til at tale, giver sammen med en omfattende søgning på nettet ingen hits på, at han nogensinde har besøgt landet. Så meget desto mere grund kunne der i så fald være til at bygge lidt på, hvad andre vidende mennesker har sagt.

Han skriver om en *verdensorden* i opbrud og hastig forandring, men for ham består denne orden udelukkende af stater/regeringer, statsmænd og deres ord og gerninger samt lidt om mellemstatslige organisationer. Han synes at tro, at denne – i dag forældede – "geo-politiske" tilgang er den eneste.

Hans bog handler for så vidt om *globalisering* – men nogen *globaliseringsteori* (det der har gjort nationalstaten og analysen af parvise relationer som analyseenhed mindre og mindre interessant) findes ikke. Han skriver om *fremtiden* men har intet apparat til at tænke om den, ingen scenarier eller kreative idéer at dele med sine læsere. Han bruger ikke *trend-analyse* eller andre værktøjer fra hverken politisk, økonomisk eller internationale relationers teorier, ej heller fra *konfliktanalyse*, skønt bogen jo egentlig handler om konflikter på mange niveauer.

6. Elitistisk historieskriveri

Der findes historikere, der ud af et enkelt menneskes skæbne eller en lille hverdagsbegivenhed kan hive vores blik op til verdensniveau – se verden i vores kaffekop. Eller omvendt, se kaffekoppen i globalt perspektiv. Der er også dem, der har skrevet historien fra underklassens perspektiv, fra et bestemt – nyt – perspektiv, f.eks. kvindernes. Frankopan er helt opslugt af eliter – politiske, militære (men ingen økonomer) og enkelte *navne* som Henry Kissinger og Madeleine Albright (begge for øvrigt ikke-dømte krigsforbrydere).

7. Det er, som om han hen imod slutningen har haft rasende fart på og ikke kunne finde Vejen til en konklusion på det hele.

Når man afslutter en så lang bog af denne slags med a) at gentage punkter (og give endnu flere eksempler på noget, man har været inde på adskillige gange før), b) at sige, at det er historikers opgave at få det store billede frem som i et puslespil og forstå, hvad det er, der driver verdens udvikling – og så i den grad mislykkes dermed selv – og tilmed som de allersidste ord siger, at det "at forstå historien er ikke bare interessant – det er også vigtigt" – ja, så har man for så vidt opgivet både sin egen rolle og sit projekt.

HVORFOR POPULÆR NETOP NU OG I VESTENS MAINSTREAM DISKURS?

Det kan jeg tænke mig mindst fire hypoteser om:

- Frankopan er fast forankret i Vestens tænkning og politik og har ingen systemkritik men fokuserer i stedet på f.eks. Trump som en individuel ulykke for Vesten. Eller tag hans diskussion af Djibouti: Det er Kinas eneste militærbase uden for Kina, men han fortæller ikke, at USA har over 600 baser i over 130 lande. Noget som en ordentlig konflikt- eller strategianalyse ville have fortalt. Man vil huske hans formulering, at nok går Østen op, men Vesten går ikke nødvendigvis ned. Han siger desuden intet om atomvåben, NATO, krige eller den omsiggribende militarisme, som er Vestens kendetegn i dag.
- Han viser ingen entusiasme for Kina eller dets voksende rolle. Hvis han havde ment, at Kina simpelthen opererer klogere og mere langsigtet end Vesten og har interessante værdier og politik, vi kunne lære af – eller havde argumenteret for, at vi burde være nysgerrige og søge samarbejde – ville bogen ikke været blevet en bestseller med PR i vestlige presse. Hans bog er lige så ukontroversiel eller fundamentalt pro-vestlig som f.eks. Steven Pinkers næsten lige så fejlslagne men populære bog om, at verden i dag, under USA's ledelse, aldrig har været så fredelig som nu.
- Peter Frankopan er alt andet end en revolutionær. Han har papirerne i orden – multimillionær med rødder i kroatisk adel, medlem af alle mulige britiske Royal Institutes, har talt på USA's ledende universiteter og for State Department, formand for en serie familievirksomheder og luksushotelkæder. I sin Frankopan Fund deler

han mange penge ud til kroatisk studenter; han er en glimrende sportsmand (cricket), musiker og desuden elegant, moderigtigt klædt og af Sunday Times betegnet som dagens historie-rockstar. Kort sagt, *upperclass, dynamic, brilliant and trustworthy – one of us in the mainstream elite* (og heldigvis ikke serber).

- I en tid, hvor Vesten også taber relativt terræn intellektuelt, kan en sådan bog vokse til en verdenssucces, fordi mange bare har skimmet den, og få tænker i teori og akademisk disciplin. Når først nogen "kendt" har sagt, at den er fantastisk – så ruller snebolden af sig selv. Indtil nogen læser grundigt og opdager, at den kroatisk-britiske adelsmand ikke har så meget på under de elegante klæder, han gerne lader sig fotografere i.

Peter Frankopan

De Nye Silkeveje. Mod en anden verdensorden
Kristeligt Dagblads Forlag 2019
Dansk oversættelse ved Lone Østerlind
286 sider. 250 kr.

Mere om Peter Frankopan

<https://www.peterfrankopan.com>

Jan Øberg er docent, forskningsleder,
Den Transnationale Stiftelse for Freds- og Fremtidforskning, TFF
<https://transnational.live>

Jan Øberg foran to af fire paneler i sin Silk Peace Art Road (SPAR) Installation. Den kombinerer hans egne fotos fra Kina i 1983 og 2018 i en "photo-and-painting combine". Installationen blev udstillet 2019 på European Culture Center (ECC) i Venedig som en del af Biennalen 2019.

Udstillingen vises i Shanghai efter sommerferien.
<https://obergphotographics.com/spar-project/>